

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Ющик Олена Іванівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права,*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Відповідно до національного кримінального законодавства одним із видів наглядових заходів є застосування обмежувальних заходів, до осіб, які вчинили домашнє насильство, передбачене ст. 126-1 КК України. Відповідно до ст. 91-1 КК України обмежувальні заходи застосовуються до осіб, засуджених за домашнє насильство і виконуються одночасно із призначеним покаранням, не пов'язаним із позбавлення волі. Крім того, особи, яких було звільнено від кримінальної відповідальності чи покарання за вчинене домашнє насильство можуть бути направлені на проходження програм кривдників.

Обмежувальні заходи, передбачені в ст. 91-1 КК України, вимагають проведення комплексних виховних та соціальних заходів, які сприятимуть виправленню кривдника та попередженню вчиненню нових кримінальних правопорушень. Саме такі заходи спрямовані на протидію домашньому насильству, шляхом впливу на психіку кривдника і подоланню його бажання в майбутньому вчиняти насильство щодо рідних та близьких.. Застосування програми для кривдників та її виконання покладається на відповідний орган пробації. Відповідно до Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм «уповноважений орган з питань пробації забезпечує подання суду, який поклав на суб'єкта пробації обов'язок проходження пробаційної програми, інформації про затверджені пробаційні програми, визначені в них завдання, зміст заходів, порядок проходження та оцінку результатів реалізації програми» [2].

Як зазначає Нікіфорова Т.І. «найбільше труднощів у застосуванні обмежувальних заходів виникає на етапі їх виконання. Це пов'язано з тим, що здійснення контролю за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи (крім військовослужбовців) покладено на уповноважені органи пробації (ч. 4 ст. 91–1 КК). Проте нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність органів пробації, їх відповідними функціями не наділено. Враховуючи це,

Державна установа «Центр пробації» здійснила роз'яснення стосовно ролі уповноважених органів із питань пробації у процесі реалізації обмежувальних заходів від 16.09.2020 р. Узагальнюючи зміст цих роз'яснень, «Центр пробації» приходять до висновку, що «головне завдання уповноважених органів із питань пробації під час роботи з кривдниками – це забезпечення реалізації пробаційних програм, тобто програм, що призначаються за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням» [1, с. 24–28.].

Наглядова пробація характеризується не лише здійсненням контролю за виконанням кримінальних покарань, які не пов'язані з ізоляцією від суспільства передбачених в судовому рішенні, але й виконанням та реалізацією пробаційної програми. Відповідно до п.7 ст. 2 Закону України «Про пробацію» «пробаційна програма – програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити» [4].

Типова програма для кривдників є комплексом заходів, спрямованих на корекцію поведінки осіб, які вчинили домашнє насильство. Вона передбачає проведення діагностики причин насильницької поведінки в сім'ї, а також здійснення індивідуальної та групової роботи з кривдниками. Очікуваним результатом реалізації програми є формування у таких осіб здатності контролювати власну поведінку, стримувати агресію, задовольняти свої потреби ненасильницькими способами та будувати міжособистісні відносини на засадах взаєморозуміння і поваги.

«Пробація передбачає індивідуальний підхід до кожного засудженого, з урахуванням його особистих характеристик, обставин вчинення кримінального правопорушення, а також потенціалу для реінтеграції. В процесі наглядової пробації засуджені проходять пробаційні програми, які спрямовані на вирішення їхніх проблем, таких як залежність, агресивна поведінка, низький рівень освіти тощо. До пробаційних програм залучаються також соціальні служби, медичні установи, освітні заклади та інші організації, що сприяють успішній соціальній адаптації» [6, с. 30–36].

Після прийняття Закону України «Про пробацію» національне законодавство потребувало більш ретельного роз'яснення наглядової пробації та умов її застосування. Тому такі роз'яснення щодо завдань, які ставляться до органу пробації були передбачені Типовою програмою для кривдників, яка була затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України 01 жовтня 2018 року. Завданнями

цієї Типової програми є: «сприяння зміні насильницької поведінки кривдника; сприяння засвоєнню кривдником моделі сімейного життя на засадах гендерної рівності, взаєморозуміння, взаємоповаги і дотримання прав усіх членів родини, формування у кривдника конструктивної моделі поведінки у приватних стосунках; сприяння оволодінню кривдником знаннями про основні норми законодавства в сфері запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі, а також про види відповідальності за його вчинення; формування у кривдника відповідального ставлення до власної поведінки та її наслідків для себе та оточуючих; сприяння розвитку у кривдника емоційного інтелекту та самосвідомості; розвиток навичок кривдника до конструктивного безконфліктного спілкування, ефективної та ненасильницької комунікації; розвиток здатності кривдника виявляти, аналізувати та усвідомлювати свої негативні думки, когнітивні фільтри, помилки, емоції, керувати ними, розуміти їх наслідки» [5].

Пробачійна програма затверджується індивідуально до кожного засудженого і містить правила здійснення нагляду та проведення пробачійних заходів. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 № 24 «Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробачійних програм» чітко зазначає, що складаються проекти пробачійних програм та їх розроблення є функцією Міністерства юстиції України. В цій постанові вказується, що «проект пробачійної програми повинен містити завдання, функції, ознаки цільової групи, на яку спрямована така програма, інформацію про навички та знання, яких може набути суб'єкт пробачії за результатами проходження зазначеної програми, ресурси, необхідні для її реалізації, зміст заходів, а також порядок проходження пробачійної програми і оцінки результатів проходження» [3].

«До початку реалізації пробачійної програми куратор пробачійної програми ознайомлює суб'єкта пробачії з метою програми, знаннями та навичками, які він може набути за результатами проходження програми, графіком реалізації пробачійної програми (під підпис) та попереджає про відповідальність за невиконання обов'язків, покладених на суб'єкта пробачії судом. Виконання суб'єктом пробачії заходів, передбачених пробачійною програмою, передбачає: відвідування занять відповідно до графіка реалізації пробачійної програми; недопущення під час занять вчинків, що ображають людську гідність і громадську мораль, погроз, насильства, відвідування занять з ознаками алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та інших вчинків, що унеможлиблюють проведення заходів, передбачених пробачійною програмою; виконання завдань, що надаються куратором пробачійної програми або іншими фахівцями, які можуть залучатися до реалізації

пробаційних програм, у рамках заходів, передбачених пробаційною програмою» [5].

Завершальним етапом виконання пробаційної програми є висновок органу пробації про виконання наглядових заходів, які були затверджені пробаційною програмою. Після цього складається акт про оцінку результатів виконання заходів та проходження пробаційної програми. Спеціаліст, який виконував виконання такої пробаційної програми зобов'язаний надати усі матеріали, які засвідчують про результати проходження такої програми та передає їх до суду. У випадку порушення заходів, які зазначені в пробаційній програмі орган пробації може застосувати письмове попередження в якому буде зазначено, що суб'єкт порушив вимоги, що може бути підставою скасування рішення суду про звільнення від відбування покарання з випробуванням. Наслідком такого скасування рішення може бути і направлення особи до реального відбування призначеного покарання.

Отже, реалізація програми для кривдників, які вчинили домашнє насильство, є важливим елементом наглядової пробації та одним із ключових інструментів запобігання повторним правопорушенням. Вона поєднує контрольні та корекційні заходи, спрямовані на зміну поведінки особи, формування відповідального ставлення до власних дій і розвиток навичок ненасильницької комунікації. Водночас практика застосування таких програм виявляє низку організаційно-правових проблем, зокрема недостатню нормативну визначеність повноважень органів пробації на етапі виконання обмежувальних заходів. Незважаючи на це, впровадження типових програм для кривдників, індивідуальний підхід та міжвідомча взаємодія створюють передумови для ефективної ресоціалізації правопорушників і підвищення рівня захисту осіб, які постраждали від домашнього насильства.

Література:

1. Нікіфорова Т. І. Направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми: практичний аспект. *Economics. Finances. Law*. 2021. № 6/3. С. 24–28. DOI: [https://doi.org/10.37634/efr.2021.6\(3\).6](https://doi.org/10.37634/efr.2021.6(3).6)

2. Порядок розроблення та реалізація пробаційних програм Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 р. № 24 Редакція від 28.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-%D0%BF#Text>

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм» від 18 січня 2017 р. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-%D0%BF#Text>

4. Про пробачію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. Дата оновлення: 19.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>

5. Типова програма для кривдників затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України 01 жовтня 2018 року № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text>

6. Царюк С. В. Наглядова пробачія: порівняльний міжнародний досвід. *Правові новели*. № 22. Том 3. 2024. С. 30–36.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-91>

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Капець Олександр Олександрович

аспірант 1 курсу аспірантури кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Інститут цивільно-військових відносин в системі військового права об'єднує зусилля для захисту прав військових. Ключовим в цьому стало підписання меморандуму про співпрацю 25.03.2026 між Національною асоціацією адвокатів України (далі – НААУ) та Військовим омбудсменом.

Як зазначають в засобах масової інформації, його мета – розширити доступ військовослужбовців, резервістів і добровольців до професійної правничої допомоги [1, с. 1–2].

Меморандум передбачає координацію дій сторін у питаннях доступу до правничої допомоги, надання правової інформації та консультацій, а також реагування на скарги щодо порушення прав осіб, які потребують правового захисту. Окремий напрям співпраці стосується виявлення та узагальнення системних проблем, що перешкоджають отриманню такої допомоги, із подальшою підготовкою пропозицій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовної практики [1, с. 1–2].

Сторони домовилися готувати спільні аналітичні та консультативні матеріали, проводити семінари, тренінги, круглі столи, вебінари і консультаційні зустрічі, а також розробляти методичні рекомендації,